

Ismeretlen adalék az 1956-os forradalom utóéletéhez, egy norvég diák Magyarországon ^[1]

„E. R., miután Magyarországról kiutasították néhány napra Oslóba érkezett anyjának meglátogatására. Ő szintén igen kedvezően nyilatkozott arról a bánásmódról, amelyben őt a magyar hatóságok részesítették, elmondotta, hogy jól bántak vele, elegendő kosztot kapott, megfelelő pokróca volt, jó cellája és a börtönőrök, valamint a kihallgatást végző magyar tisztviselők udvariasan viselkedtek vele szemben. Azt is elmondotta, hogy olyan németnyelvű szakkönyveket kapott, amelyeket igen szívesen olvasott, és 'semmiféle kommunista propagandának nem volt kitéve'.”

Bevezetés

Az 1956-os magyar forradalom kiemelkedő jelentőségű történeti esemény és sorsfordító mozzanat az ország történetében.

Bár a fegyveres ellenállás központjait 1956 november 10-11-ére a szovjetek felszámolták, a forradalom még nem ért véget.

December 2-án az MSZMP vezetői hivatalosan is ellenforradalomról nyilvánították az októberi és novemberi eseményeket, Kádár János pedig Moszkvában ígéretet tett a könyörtelen megtorlásra - melyet meg is tartott - így megkezdődött, a letartóztatások sora és a forradalom mellett kiálló társadalmi-, értelmiségi szervezetek betiltása. A Kádár-kormány újból bevezette a már halottnak hitt rögtönítélő bíróság intézményét és felállították a Legfelsőbb Bíróság Népbírói Tanácsát, amelynek ítéletei ellen nem lehetett fellebbezni, és 1957 május 27-én aláírták azt a szovjet-magyar szerződést, mely szentesítette a szovjet csapatok "ideiglenes" magyarországi tartózkodását.

1956 novemberétől egészen 1959 végéig kb. 35ezer ember ellen folyt eljárás, 400 halálos ítélet született, melyből 350-et végre is hajtottak, húszezernél több volt a bebörtönzöttek, és 13 ezernél több az internáltak száma.

Ezeket az adatokat látva utólag teljesen igazoltnak láthatjuk azok félelmeit, akik a forradalom végén, a szocialista rendszerből más kiutat nem látva, az emigráció mellett döntöttek (ők az ún. lábbal szavazók, számuk kb. 211 ezer főre tehető, akik közül 170 ezren soha többé nem tértek haza).

A gyors megtorlásnak azonban más következményei is voltak. Hiába erősítette meg ez a típusú határozottság Kádár pozícióját a Szovjetunióban, ugyanaz meg is gyöngítette azt a Nyugat szemében, ahol a forradalmárokkal - olykor csupán szimpatizánsokkal - szemben tanúsított kegyetlenségek erős negatív kritikát és a menekültekkel szemben szimpátiát váltottak ki (A magyar kérdés levétele az ENSZ napirendjéről és Magyarország ENSZ-tagságának helyreállítása csak 1963 januárjában történt meg, miután Kádár 1960 október 3-án New Yorkban felhívta a figyelmet a tavasszal hirdetett általános amnesztírára).

Magyarország nemzetközi kapcsolatainak helyreállítása csak évek múltán sikerült, a Kádár-rendszer nemzetközi elismertetése és az elszigeteltség vége csak 1963-64-ben következett be, amikor a legtöbb európai ország és Kanada is újra nagykövetségi szintre emelte a Magyarországgal fenntartott diplomáciai kapcsolatokat.

Éppen ezért nagyon érdekes ez az epizód, amely egy véletlen letartóztatásból fakadt, mégis nagyban elősegítette a magyar-norvég diplomáciai kapcsolatok elmélyülését, melyek 1957 előtt kis túlzással egy-két gazdasági szerződésre szorítkoztak, s bár létezett követség 1955 októberétől, kinevezett nagykövet nem volt, a svéd követnek volt csupán ideiglenes ügyvivői megbízása (Magyarországon sem volt norvég követ, hanem a prágai követ látott el Magyarországon ügyvivői feladatokat).

Az E. R. ügy előzménye, hogy 1956 novemberében a magyar események nemzetközi sajtóvisszhangja nem csupán a nagy nemzetközi szervezeteket, de magánszemélyekre is nagy hatást gyakorolt, és sokan elindultak hogy - nem csak anyagilag - de személyesen is segítsenek a nagyszámú magyar menekültek, illetve az emigrálni szándékozóknak.

E. R. norvég egyetemi hallgató is a segítségnyújtás szándékával érkezett Ausztriába, hogy a magyar emigránsok számára felállított tábort egyikének segélybizottságának tagja legyen. Így is történt, egészen 1957 január 12-éig, amikor is a magyar hatóságok tiltott határátlépésért és tiltott határátlépés büntette miatt letartóztatták.

A kihallgatások során a norvég diák bevallotta, hogy már többször is átlépte a magyar-osztrák határt, hogy embereket szöktessen át (egyébként több alkalommal sikeresen). Az ellene folytatott eljárás következtében kiutasították az országból, de előtte a budapesti norvég követ meglátogatta és közbenjárta az érdekében.

Összességében az ügynek Magyarország számára nagyon pozitív volt a kimenetele, hiszen mind a követ, mind a norvég diák elégedetten nyilatkozott a börtönben töltött időről. Ezeket a nyilatkozatokat a norvég sajtó közölte, aminek hatására a norvég hivatalos szervek jóval kedvezőbben fogadták a magyar fél politikai (és gazdasági) közeledését. Így segítve a teljes diplomáciai elszigeteltségből való kitorést.

Források

Szóbeli jegyzék

A Magyar Népköztársaság Külügyminisztériuma kifejezi őszinte tiszteletét és Kormány megbízásából az alábbiakat közli a Norvég Királyság budapesti Követségével:

A Magyar Népköztársaság illetékes szervei 1957. január 12-én őrizetbe vették E. R.norvég állampolgár, egyetemi hallgató, anyja neve:/.....szám alatti lakost.

E. R. miután értesült arról, hogy Magyarországról többen érkeznek Ausztriába, akik részére tábort állítottak fel, valamint különféle segélybizottságokat alakítottak, elhatározta, hogy részt vesz e bizottságok munkájában. Itt tevékenykedett 1957. január 12-én történt letartóztatásáig.

A vizsgálat során bizonyítást nyert, hogy E. R. mintegy 8-10 alkalommal sértette meg a Magyar Népköztársaság államhatárát, melynek során kb. 40-50 személyt szöktetett át illegálisan Ausztriába.

1957. január 12-én éjjel 01-02 óra között Andau térségében ismét magyar területre lépett, hogy embereket a határon átszállítson, mely alkalommal a magyar határőrizeti szervek letartóztatták.

Kihallgatása alkalmával tevékenységéről beismerte: "... átjártunk csónakkal magyar területre és menekülteket vittünk Ausztriába a csatornán keresztül, melynek során kb. nyolc-tíz alkalommal léptük át a határt és kb. 40-50 személyt vittünk át Ausztriába. 1957. január 12-én éjjel 01-02 óra között Andau térségében a csatornán átkelve megsértettem a Magyar Népköztársaság határát, amikor magyar területen két katona elfogott."

E. R. fenti tevékenységével megsértette a Magyar Népköztársaság törvényeit, tiltott határátlépés, valamint csoportos határátlépés előremozdításának büntetettét követte el.

A Magyar Népköztársaság Kormánya, miután arra is lehetőséget nyújtott, hogy a Norvég Királyság budapesti követe személyesen is meglátogathassa E. R.-t, az emberiségétől vezettetve úgy határozott, hogy nevezett, fiatal korára és töredelmes beismerő vallomására, valamint büntudatos magatartására való tekintettel az fentiekben ismertetett törvényellenes tevékenysége miatt a Magyar Népköztársaság területéről kiutasítja.

A Külügyminisztérium egyúttal felhasználja az alkalmat arra, hogy felhívja a Követség figyelmét a következőkre:

A Magyar Népköztársaság oslói követsége korábban azzal a kérelemmel fordult a Norvég Királyi Külügyminisztériumhoz, hogy tegye lehetővé a Norvégiába telepített magyar kiskorúak mielőbbi visszaszállítását Magyarországon tartózkodó szüleikhez.

A Norvég Külügyminisztérium e kérelem teljesítése elől elzárkózott. A Magyar Külügyminisztérium ezzel kapcsolatban kéri a tisztelt Követséget, hasson oda kormányánál, hogy az a fenti ügyben követett eljáráshoz hasonlóan az emberiség követelményeinek megfelelően járjon el. A Magyar Külügyminisztérium elvárja, hogy illetékes norvég szervek mozdítsák elő a magyar gyermekek és kiskorúak hazaszállítását és ennek érdekében bocsássanak az oslói magyar követség rendelkezésére hivatalos kimutatást azokról a magyar kiskorúakról, akik jelenleg szülői felügyelet nélkül Norvégiában tartózkodnak és egyidejűleg tegyék lehetővé az oslói magyar követség részére, hogy az ott tartózkodó magyar menekültekkel hazatérésük elősegítése végett zavartalanul érintkezésbe lépessen.

A Magyar Népköztársaság Külügyminisztériuma ezúttal is megragadja az alkalmat, hogy a Norvég Királyság budapesti Követsége őszinte nagyrabecsüléséről biztosítsa.

Budapest, 1957. február 1.

E. R. ügye

Magyar Népköztársaság Követsége

Oslo, 1957. február 20.

Tárgy: E. R. ügye

Hiv.szám: 00739/szt.1957

A központtal folytatott telefonbeszélgetésem után február 2-án bementem Skylstand külügyminiszter-helyetteshez és közöltem vele, hogy E. R. norvég diákok Magyarországról még aznap kiutasítják, valamint ezzel kapcsolatban közöltem vele a magyar Külügyminisztériumnak a norvég követséghez ez ügyben intézett jegyzékének tartalmát.

A Skylstand ezzel kapcsolatban elmondotta, hogy előző nap az esti órákban a budapesti norvég követ más telefonon tájékoztatta őt erről az ügyről, és nagyon köszöni, hogy E. R.-t szabadon bocsájtjuk, valamint egyidejűleg nekem is köszönetet mondott, hogy kérésére ez ügyben több ízben is közbenjártam a magyar Külügyminisztériumnál. E látogatás alkalmával Skylstand különösen szívélyes és udvarias volt hozzám. Megígérte, hogy a magyar kiskorúak hazaszállítása ügyében küldött jegyzékünkre hamarosan választ fognak adni. Ugyanakkor hozzátette, hogy ezt még ne tekintsük azért végleges válasznak, amelyet csak aztán fognak megadni, ha már az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának ülése Genfben befejeződik.

A beszélgetés közben Skylstand megkérdezte, hogy vagyok megelégedve Lange válaszával, melyet a parlamentben adott egy parasztpárti képviselő interpellációjára az oslói magyar követség és személyesen az én tevékenységemmel kapcsolatban. Válaszomban kijelentettem, hogy Lange válaszában első részével kapcsolatban különösebb kifogásom nincsen, de az utolsó résszel nem tudok egyetérteni, amelyben kijelenti nem szokás, hogy külföldi követségek nyilvánosan kérdőre vonják a fogadó ország hatóságait. Szeretném hangsúlyozni - mondtam továbbá - hogy a külügyminiszter válasza előtt Önnek több ízben elmondottam, hogy nem a követség, hanem a szóban forgó két hazatérő magyar kívánta bíróság elé vinni ezt az ügyet, miután a norvég rendőrség vezetője nyilvánosan kijelentette, hogy ez a két magyar nem volt letartóztatva és nem is volt a rendőrségen. A követség szerepe ebben csak annyi volt, hogy kötelességéhez híven minden technikai támogatást megadott volna ehhez a két magyarnak, tehát segített volna tolmácsolni, ügyvédet, stb. szerezni. Ez véleményem szerint nem áll ellentétben a szokásos diplomáciai jogokkal. Biztos vagyok benne, hogy hasonló helyzetben a norvég követségek is ezt tették volna, annál is inkább, mert ahogy a példa mutatja a R. ügyben a norvég kormány Budapestre küldte az egyébként Prágában székelő követét közbenjárás végett. Pedig - mondtam továbbá - R. vétett a Magyar Népköztársaság törvényei ellen és ez a két hazatérni kívánó magyar semmi bűnt nem követett el, csak éppen haza akart térni, amihez Önök szerint is joga van minden magyarnak. Erre a válaszra Skylstad nagyon barátságosan mosolyogni kezdett és kijelentette, véleménye szerint nagyon meg lehetünk elégedve a külügyminiszter válaszával, ami számunkra szerinte igen pozitív volt, azonban természetesen a külügyminiszter nem mondhatott csupán olyanokat, ami csak nekünk tetszik, nekik másfajta elképzeléseket is figyelembe kell venni.

A látogatás 25 percig tartott.

Közvetítőleg megjegyzem, hogy néhány nappal később a cseh fogadáson találkoztam a norvég KP vezetőivel, akik úgy kezdték a beszélgetést, hogy gratuláltak Lange nyilatkozatához és kijelentették, hogy ez a pozitív válasz őket annál is inkább meglepte, mert ismerik Langet, aki Norvégia legreakciósabb politikusa.

Megítélésem szerint a R.-ügy részünkről ilyen módon való elintézése után számunkra sokkal kedvezőbb helyzet alakult ki Norvégiában. A budapesti norvég követ meglepően pozitív nyilatkozatot adott az itteni sajtónak, miután meglátogatta R.-t a börtönben. Kijelentette, hogy R. a legjobb bánásmódban részesült a magyar hatóságok igen előzékenyen bántak vele stb.

E. R., miután Magyarországról kiutasították néhány napra Oslóba érkezett anyjának meglátogatására. Ő szintén igen kedvezően nyilatkozott arról a bánásmódról, amelyben őt a magyar hatóságok részesítették, elmondotta, hogy jól bántak vele, elegendő kosztot kapott, megfelelő pokróca volt, jó cellája és a börtönőrök, valamint a kihallgatást végző magyar tisztviselők udvariasan viselkedtek vele szemben. Azt is elmondotta, hogy olyan németnyelvű szakkönyveket kapott, amelyeket igen szívesen olvasott és "semmiféle kommunista propagandának nem volt kitéve".

Ezeket a nyilatkozatokat az összes lapok teljes egészében leközlötték, úgyszólván kommentár nélkül.

A R. eset után a norvég hivatalos körök velünk szemben nagyon megváltoztak, sokkal udvariasabbak és engedékenyebbek lettek, mint azelőtt, amit főleg a velük való személyes beszélgetéseim során és kereskedelmi téren vettem észre. Kereskedelmi téren a norvég külügy és a kereskedelemügyi minisztérium semmiféle akadályokat nem gördítettek vásárlásaink, illetve eladásaink elé. A pénzügyi megállapodás és a kereskedelmi szerződés meghosszabbítását úgy fogadták el, ahogy mi javasoltuk 1956 október 23-a előtt. Különösen fontos számunkra, hogy ezeket a megállapodásokat a norvég kormány nevében Lange külügyminiszter írja alá. Továbbá nagy jelentősége van annak is, hogy a kereskedelmi szerződést két évre hosszabbítjuk meg.

Véleményem szerint egy olyan helyzetet sikerült kialakítanunk Norvégiában, amely lehetőséget ad arra, hogy eddigi elszigeteltségünkől kikerüljünk, valamint Magyarország és Norvégia közötti kapcsolatokat hamarosan a múlt év októberének előtti színvonalra tudjuk emelni.

Hackler Károly (sk.)

id. ügyvivő

Címkék:

[1956](#) ^[2]

[Kádár János](#) ^[3]

[MSZMP](#) ^[4]

[ENSZ](#) ^[5]

[külügyminisztérium](#) ^[6]

Kiadás: 4. évfolyam (2004) 2. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/diplomacia/ismeretlen_adalek_az_1956os_forradalom_utoeletehez_egy_norveg diak_magyarorszagon.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/diplomacia/ismeretlen_adalek_az_1956os_forradalom_utoeletehez_egy_norveg diak_magyarorszagon.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/1956>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kadar-janos>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/mszmp>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/ensz>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kulugymniszterium>